מְפַקְּחִין – הַזּוֹרְמִים כְּמוֹ מִפֵּי הַפַּךְ, עֲתִידִין לִהְיוֹת יוֹצְאִין לְעַתִּיד לָבֹא
מַתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת – פֶּתַח הָעַזָּרָה.
הַמְשֵׁךְ דִּבְרֵי רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַב הוֹנָא: מִכָּאן – מִפֶּתַח הָעַזָּרָה וְאֵילָךְ,
הָיָה הַנַּחַל מִתְגַּבֵּר וְעוֹלֶה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפֶתַח בֵּית דָּוִד – עִיר צִיּוֹן,
שֶׁמֵּחוּץ לִירוּשָׁלַיִם. כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעַ לְפֶתַח בֵּית דָּוִד, נַעֲשָׂה כְּנַחַל שׁוֹטֵף,
שֶׁבּוֹ רוֹחֲצִין [–טובלים] זָבִין וְזָבוֹת נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר על נחל זה
(זכריה יג א) 'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִיד וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם
לְחַטָּאת וּלְנִדָּה' – יִנְבַּע הַנַּחַל מִתַּחַת לְמִפְתַּן הַבַּיִת, וְיִקָּחוּ מִמֶּנּוּ מַיִם
לְאַפֵּר פָּרָה וּלְטְבִילַת נִדָּה. אָמַר רַב יוֹסֵף, מִכָּאן – מִמַּה שֶׁאֵין הַפְסוֹק
אוֹמֵר שֶׁהַנַּחַל רָאוּי לְנִדָּה עַד שֶׁהִתְגַּבֵּר וְנַעֲשֶׂה שׁוֹטֵף, רָמְזָה לְנִדָּה
שֶׁצְּרִיכָה לֵישֵׁב עַד צְוָארָהּ בַּמַּיִם, הֵיינוּ שִׁיהֵא עוֹמֵק מִי הַמִּקְוֶה
כְּשִׁיעוּר זֶה. מסיימת הגמרא: וְלֵית הִילְכְתָא כָּוָותֵיהּ, אלא כל שיש
במקוה ארבעים סאה, טובלת בו אף על פי שאינו עמוק.
הִסְתַּפְּקוּ הַחֲכָמִים: (תִּינַח יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּלֵיכָּא מְנָעֲלִים) בְּשַׁבָּת, דְּאִיכָּא
מְנָעֲלִים בְּרַגְלָיו שֶׁל אָדָם, מַאי – הַאִם הַהוֹתֵר לוֹ לַעֲבוֹר בַּמַּיִם, אוֹ שֶׁיֵּשׁ
לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁתֵּצֵא הַנַּעַל מִרַּגְלוֹ וְיִטַּלְטְלֶהָ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.
אָמַר נַחְמָיָה חַתְנֵיהּ דְּרַבִּי נְשִׁיאָה, אֲנָא חֲזֵיתֵיהּ [–רַאִיתִים] לְרַבִּי אַמִּי
וְרַבִּי אַסִּי דְּמָטוּ – שֶׁהִגִּיעוּ בִּשְׁבַת לְעוּרְקוּמָא דְּמַיָּא – שְׁלוּלִית מַיִם,
וְעָבְרוּהָ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ – וְעָבְרוּ אוֹתוֹ כְּשֶׁמְּנַעֲלִים בְּרַגְלֵיהֶם.
עוֹד הִסְתַּפְּקוּ: תִּינַח שֶׁמּוּתָּר לַעֲבוֹר בְּמִנְעָל, כִּי יָכוֹל לְהַדְּקוֹ הֵיטֵב
לִרְגְלוֹ וְלֹא יִפּוֹל, אֲבָל בְּסַנְדָּל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַדְּקוֹ הֵיטֵב, מַאי אִיכָּא
לְמֵימַר – הַאִם מוּתָּר לַעֲבוֹר בּוֹ. אָמַר רַב רֵיחוּמֵי, אֲנָא חֲזֵיתֵיהּ
לְרַבִּינָא דְּעָבַר בְּסַנְדָּל דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. רַב אַשִׁי אָמַר, בְּסַנְדָּל, לְכַתְּחִלָּה
לֹא יַעֲבוֹר.
רֵישׁ גָּלוּתָא, אִיקְּלַע לְהַגְרוֹנְיָא [שֵׁם מָקוֹם], לְבֵי רַב נָתָן, וְשִׁבְתָּא שָׁם.
רָפְרָם וְכוּלְּהוּ רַבָּנָן כְּבְדוּהוּ וְאָתוּ לְפִירְקָא – בָּאוּ לְדָרְשָׁתוֹ, אֲבָל
רַבִּינָא לֹא אָתָא. לְמָחָר, בָּעֵי [–רָצָה] רָפְרָם לְאַפּוֹקֵי לְרַבִּינָא מַדַּעְתֵּיהּ
דְּרֵישׁ גָּלוּתָא – לְהוֹצִיא טִינָה מִלִּיבּוֹ שֶׁל רֵישׁ גָּלוּתָא עַל רַבִּינָא,
לְפִיכָךְ אָמַר לֵיהּ לְרַבִּינָא בְּפָנֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, מַאי טַעֲמָא לֹא אָתָא מַר
לְפִירְקָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא, חָוָה כְּאִיב לִי כַּרְעַאי – כָּאַבוּ רַגְלַי, וְלֹא
יְכוֹלְתִּי לְפָסְעָא. טָעַן לוֹ רָפְרָם, אֵיפְעֵי לָךְ לְמֵיסַּם מָסָאנֵי – הָיִית צָרִיךְ
לִנְעוֹל נְעָלַיִם. הַשִּׁיב רַבִּינָא, נָפֵּא דְּכַרְעָא חָוָה – עַל גַּב הַרֶגֶל הָיָה
הַכְּאֵב, וְלֹא יְכוֹלְתִּי לִנְעוֹל נְעָלַי. טָעַן רָפְרָם, אֵיפְעֵי לָךְ לְמִרְמָא
סַנְדָּלָא – הָיִית צָרִיךְ לְהָנִיחַ בְּרַגְלְךָ סַנְדָּל, שֶׁהוּא רַחַב וְאֵינוֹ מַכְאִיב.
אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא, עִוְרְקָמָא דְּמַיָּא חָוָה בְּאוּרְחָא – שְׁלוּלִית הָיְתָה
בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא יְכוֹלְתִּי לַעֲבוֹר בָּהּ בְּסַנְדָּלִי. טָעַן רָפְרָם, אֵיפְעֵי לָךְ
לְמֶעְבְּרֵיהּ – הָיִית צָרִיךְ לְחַצּוֹתָהּ כְּשֶׁסַּנְדָּלְךָ בְּרַגְלֶיךָ בַּמַּלְבּוּשׁ.
אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא, וכי לֹא סָבַר לָהּ מַר לְהָא דְּאָמַר רַב אַשִׁי, סַנְדָּל
לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲבוֹר בּוֹ בַּמַּיִם, שֶׁמָּא יִפּוֹל.
הַגְּמָרָא מוֹנָה דְּבָרִים הַכְּלוּלִים בְּאִיסּוּר רְחִיצָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף
שֶׁאֵינוֹ רוֹחֵץ בַּמַּיִם מִמָּשׁ: תָּנֵי יְהוּדָה בַּר גְּרוֹנָרוֹת, אָסוּר לֵישֵׁב עַל גַּבֵּי
טִינָא [–טִיט לַח] בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כֵּיוָן שֶׁהִתְעַנּוֹג מֵהַלֵּחוּת קָרוֹב
לִרְחִיצָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וּבְטִינָא מְטַמְּחָא – אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא
בְּטִיט שֶׁהַיָּד הַנּוֹגַעַת בּוֹ מִתְלַחְלַחַת. אָמַר אַבַּיֵי, וּבְטוֹפֵחַ עַל מְנָת
לְהַטְפִּיחַ – אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא כְּשִׁיּשׁ בּוֹ לַחוּת כְּדֵי לְלַחְלֵחַ אֶת הַנּוֹגֵעַ
בְּמַה שֶׁנִּגַּע בּוֹ.
אָמַר רַב יְהוּדָה, מוּתָּר לְהַצְטַנֵּן בְּפִירוֹת – לְהָנִיחַ עַל גּוּפוֹ פֵּירוֹת קָרִים
כְּדֵי לְהִתְקָרֵר, לְפִי שֶׁתַּעֲנוּג זֶה אֵינוֹ חָשׁוּב כִּרְחִיצָה. וְאָכֵן, רַב יְהוּדָה
הָיָה מְצַטְּנֵן בְּקֶרָא – דֶּלַעַת. רָבָה הָיָה מְצַטְּנֵן בֵּינוֹקָא – בִּתִּינוֹק,
שֶׁגּוּפוֹ קַר מִן הַגָּדוֹל. רָבָא מְצַטְּנֵן בְּכָבָא דְּכַסְפָּא – כּוֹס כֶּסֶף.
אָמַר רַב פָּפָּא, כָּבָא דְּכַסְפָּא, כְּשֶׁהוּא מָלֵא עַד גְּדוֹתָיו, אָסוּר
לְהִתְקָרֵר בּוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם עָלָיו וְנִמְצָא רוֹחֵץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
וְאִם הוּא חָסֵר, שָׁרֵי לְהַצְטַנֵּן בּוֹ, שֶׁאֵין לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא יִשְׁפֹּךְ. אֲבָל כּוֹס
דַּפַּחְרָא – חָרֵס, אִידֵי וְאִידֵי – בֵּין מָלֵא וּבֵין חָסֵר, אָסוּר לְהַצְטַנֵּן בּוֹ,
מִשּׁוּם דְּמִישְׁחַל שָׁחֵיל – הַחֶרֶס פּוֹלֵט מַיִם הַנִּבְלָעִים בְּדוֹפְנוֹתָיו,
וְהַמִּתְקָרֵר בּוֹ הֲרֵי הוּא כְּנוֹגֵעַ בַּמַּיִם. רַב (פָּפָּא) אָמַר, בְּכָבָא דְּכַסְפָּא,
אֲפִילּוּ אִם הִיא חֲסֵרָה, נַמִי אָסוּר לְהִתְקָרֵר בּוֹ, מִשּׁוּם דְּמַזְּרֵיר – חֵלֶק
הוּא וְנִשְׁמַט מִן הַיָּד, וְיֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁיִּשְׁפְּכוּ עָלָיו הַמַּיִם.
זְעֵירָא בַּר חָמָא, אוֹשְׁפִּיזְכִּנִין [–בַּעַל הָאַכְסַנְיָה] דְּרַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וּדְכוּלְּהוּ רַבָּנָן דְּקֵיסָרִי הֲוָה, שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִים
לְהִתְאָרֵחַ בְּבֵיתוֹ. אָמַר לֵיהּ זְעֵירָא לְרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
לֵוִי, בַּר אַרְיָא – בְּנוֹ שֶׁל אַרְיֵה, כְּלוֹמַר בְּנוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם, תָּא אֵימָא
לָךְ – בּוֹא וְאוֹמַר לְךָ, מֵילְתָא מְעַלְּיָתָא דַּהֲוָה עָבֵיד אֲבוּךְ – דָּבָר טוֹב
שֶׁהָיָה אָבִיךָ נוֹהֵג לַעֲשׂוֹת. מְטַפַּחַת הָיָה לוֹ בָּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים,
וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בַּמַּיִם, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ – וְסוֹחֶטָהּ בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר עַד
שֶׁנַּעֲשְׂתָה כְּמִין בֵּילִים נְגוּבִין שֶׁהֵם לַחִים מְעַט, וּלְמָחָר [בְּיוֹם
הַכִּפּוּרִים] הָיָה מְקַנֵּחַ בָּהּ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וְלֹא חָשַׁשׁ בְּכָךְ לְרַחְיצָה.
וְאִילּוּ בְּעֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה שׁוֹרֶה אוֹתָהּ בַּמַּיִם וְלֹא סָחֲטָה, וּלְמָחָר
כְּשֶׁהִתְייַבְּשָׁה מְעַט מְצַעֲרָהּ עַל גַּבֵּי עֵינָיו.
וְכֵן, כִּי אָתָא רַבָּה בַּר מָרִי, אָמַר, בְּעֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב מְבִיאִין לוֹ לְאָדָם
מְטַפַּחַת וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בַּמַּיִם, וּמַנִּיחָהּ תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא
תִּתְייַבֵּשׁ, וּלְמָחָר מְקַנֵּחַ בָּהּ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. וְאִילּוּ בְּעֶרֶב יוֹם
הַכִּפּוּרִים, מְבִיאִין לוֹ מְטַפַּחַת וְשׁוֹרֶה אוֹתָהּ בַּמַּיִם, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּמִין
בֵּילִים נְגוּבִין, וּלְמָחָר מְצַעֲרָהּ עַל גַּבֵּי עֵינָיו.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי יִרְמְיָה בַּר תַּחֲלִיפָא, אִיפְּכָא אָמַרְתָּ לָן –
אָמְרַת לָנוּ הֲלָכָה זוֹ לְהֵיפֶךְ, שֶׁבְּתִשְׁעָה בְּאָב עוֹשֶׂה כְּמִין כֵּלִים
נְגוּבִים, וְאִילּוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ צָרִיךְ. וְאוֹתְיבִנְךָ – וְהִקְשִׁינוּ לָךְ,
כֵּיצַד יִתְכַּן שֶׁבְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵינוֹ צָרִיךְ לִסְחוֹט, הֲרֵי יָכֹל
בְּסָחֲטָהּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁהִיא מְלֹאכָה וְאָסוּר.
שְׁאֵלוֹת שֶׁנִּשְׁאַל רַבִּי אַלְעָזָר בֶּן פְּדָת, וְאַחַת מֵהֶן עוֹסֶקֶת בַּהֲלָכוֹת
עִינּוּי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בַּר תַּחֲלִיפָא אָמַר רַב עַמְרָם
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת, אָדָם שֶׁהוּא
זָקֵן – חָכָם, וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה – מֵחַבְרֵי הַסַּנְהֶדְרִין, הַאִם צָרִיךְ לְיַסֵּל
רְשׁוּת מִן הַנְּשִׁיא לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת בִּיחִידִי, אוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְיַסֵּל מִמֶּנּוּ
רְשׁוּת. מְבֹרָרֶת הַגְּמָרָא: מַאי קָא מִיבָּעֵי לְהוּ – מַה הַשְּׁאֵלָה, הֲרֵי רַק
חָכָם הוּא שֶׁיְּכוֹל לְהַתִּיר אֶת הַבְּכוֹר, וּמַדּוּעַ שִׁיצְטָרֵךְ רְשׁוּת לְכָךְ.
מְבֹאֶרֶת הַגְּמָרָא: הָכִי קָא מִיבָּעֵי לְהוּ, כִּי הָא דְּאָמַר רַב אִידִי בַּר אַבִין,
דָּבָר זֶה, שִׁיּשׁ לְיַסֵּל רְשׁוּת מִן הַנְּשִׂיא לְהַתִּיר בְּכוֹר, הִנִּיחוּ לָהֶם לְבֵי
נְשִׂיאָה מִשּׁוּם כְּבוֹדָם כְּדֵי לְהִתְגַּדֵּר בּוֹ – לְהִתְגַּדֵּל עַל יָדוֹ. לְפִיכָךְ
שְׁאָלוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר, הַאִם כָּל חָכָם צָרִיךְ לְיַסֵּל רְשׁוּת, אוֹ דְּוַיְלָא
בְּיָנֵן דְּיָנֵן – מְפוּלָּג בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה – וּמֵחַבְרֵי הַסַּנְהֶדְרִין, אֵין
צָרִיךְ לְיַסֵּל רְשׁוּת מֵהַנְּשִׂיא.
עָמַד רַבִּי צָדוֹק בֶּן חֲלוּקָה עַל רַגְלָיו וְאָמַר, אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי יוֹסֵי
בֶּן זִימְרָא, שֶׁנָּזַק וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הָיָה, וְעָמַד בְּמַעֲלָה – וְחָשׁוּב הָיָה יוֹתֵר
מְנֻזָּקִנוּ שֶׁל זֶה – מֵהַנְּשִׂיא שֶׁבִּימָיו, שֶׁהוּא זָקֵן הַנְּשִׂיא שֶׁבִּימֵינוּ,
וְאַף עַל פִּי כֵן נָטַל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת. דּוּחֵי הַגְּמָרָא: אָמַר
לֵיהּ רַבִּי אַבָּא, לֹא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁנָּטַל רְשׁוּת מֵהַנְּשִׂיא, אֶלָּא כָּךְ
הָיָה מַעֲשֶׂה. שִׁרְבִי יוֹסֵי בֶּן זִימְרָא כֹּהֵן הָיָה, וְהָכִי קָא מִיבָּעֵיָא לֵיהּ,
הַאִם הֲלָכָה בְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר כֹּל הַחָשׁוּד בַּדָּבָר, וְכֹהֵן כֹּהֵן, שֶׁהוּא
חָשׁוּד עַל הַבְּכוֹר לְהַתִּיר אֶת אִיסּוּרוֹ וְאַף לְהַטִּיל בּוֹ מוּם, לֹא דָּנוּ
וְלֹא מְעִידוּ, וּלְפִיכָךְ, הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַתִּיר בְּכוֹרוֹת. אוֹ דִּילְמָא,
הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר נֶאֱמָן הוּא הַכֹּהֵן עַל בְּכוֹר שֶׁל
כֹּהֵן חֲבֵירוֹ, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל בְּכוֹר שֶׁל עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּד עָלָיו.
וּפָשַׁט לֵיהּ הַנְּשִׂיא, הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְיָכוֹל הוּא לְהַתִּיר
בְּכוֹרוֹת.
וְתוּ קָא מִבָּעְיָא לְהוּ – עוֹד שָׁאֲלוּ הַחֲכָמִים אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר, מַהוּ
לָצֵאת בְּסַנְדָּל שֶׁל

שַׁעַם [–קנה סוף] בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. האם נאמר שכיון שאינו נחשב מנעל מותר, או שמא כל נעילת סנדל אסורה בו. עָמַד רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר, אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי שֶׁיָּצָא בְּסַנְדָּל שֶׁל שַׁעַם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, ומשמע שמותר. וַאֲמִינָא לֵיהּ – ושאלתי אותו, בְּתַעֲנִית צִבּוּר, שגזרו להתענות על עצירת הגשמים ואסרו נעילת הסנדל, מַאי – האם גם אז מותר בסנדל של שעם, או שמא בתענית זו החמירו יותר. וְאָמַר לִי, לָא שָׁנָא, ומותר.

עדות נוספת בענין זה: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר דְּמִן נְגֵוָה שֶׁיָּצָא בְּסַנְדָּל שֶׁל שַׁעַם בְּתַעֲנִית צִבּוּר. וַאֲמִינָא לֵיהּ, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שאיסורו מן התורה וחמור יותר, מַאי – האם גם בו מותר בסנדל של שעם. וְאָמַר לִי, לָא שָׁנָא, ומותר.

חכמים נוספים שנהגו היתר בנעילת סנדל כשאינה עשויה מעור: רַב יְהוּדָה נָפִיק – היה נוהג לצאת ביום הכפורים בְּסַנְדָּל דְּהֵמְתָנֵי – מין שעם. אֲבָיֵי נָפִיק בְּסַנְדָּל דְּהוּצִי – ענפי דקל. רָבָא נָפִיק (בְּרַבְּלֵי – סנדל מעשבים). רַבָּה בַּר רַב הוּנָא כָּרִיךְ סוּדָרָא אַכַּרְעֵיהּ וְנָפִיק – היה כורך בגד על רגליו ויוצא.

מקשה הגמרא: מֵתִיב רָמֵי בַּר חָמָא, וכי מנעל שאינו חשוב מותר לנעלו ביום הכפורים. והרי שנינו (שבת סה:), חֲקִיטַּע [–אדם שנקטעה רגלו], יוֹצֵא בשבת לרשות הרבים בְּקַב שֶׁלּוֹ – עץ העשוי בצורת רגל שעליו הוא משען את שוקו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, וטעמו, מכיון שהוא מגן על רגלו, חשוב הוא כמנעל לגביו. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר, שמאחר ואינו ראוי לנעילת כל אדם, אינו נחשב מנעל אלא משא. וְתָנֵי עִלָּהּ – ושנינו בברייתא, וְשָׁוִין רבי מאיר ורבי יוסי, שֶׁאָסוּר לָצֵאת בּוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים משום איסור נעילת הסנדל. הרי, אף שלרבי יוסי אין הקב נחשב מנעל, אסור לצאת בו ביום הכפורים. והוא הדין לסנדל של שעם, שאף שאינו נחשב מנעל אסור לנעלו ביום הכפורים.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, הָתָם – בקב הקיטע, הסיבה שאסור לנעלו ביום הכפורים אף על פי שאינו מנעל, כיון שמדובר דְּאִית בֵּיהּ בבית קיבול השוק כְּתִיתִין – חתיכות בד רך, וּמְשׁוּם שיש בו תַּעֲנוּג אסרוהו, אבל סנדל של שעם וכדומה שאין בו תענוג, מותר. אָמַר לֵיהּ רָבָא לאביי לְדִידָךְ תֵּירוּצוּ, וְאִי כדבריך, שקב הקיטע עצמו ללא כתיתין לָאו מָנָא הוּא – אינו נחשב כמנעל, וכי כְּתִיתִין מְשַׁוֵּי לֵיהּ מָנָא – מחשיבים אותו למנעל. וְעוֹד קשה, כָּל תַּעֲנוּג דִּלְאו מִנְעָל הוּא, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִי [–האם] אָסוּר, וְהָא רַבָּה בַּר רַב הוּנָא חָזֵי סוּדָרָא אַכַּרְעֵיהּ וְנָפִיק – היה כורך ביום הכפורים בגד על רגלו, אף שיש בו תענוג, ויוצא עמו. וְעוֹד, מִדְּקָתָנֵי בִּסְיָפָא של הברייתא, אִם יֵשׁ לוֹ – שנחקק בקב בֵּית קִבּוּל להניח בו כְּתִיתִין, מָמָא – הרי הוא ראוי לקבל טומאה, ככל כלי עץ שיש להם בית קיבול, מִכְּלָל – ומתוך זה משמע, דִּבְרֵישָׁא שנחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, לָאו בְּדְאִית לֵיהּ כְּתִיתִין עֲסָקִינַן, ואף על פי כן אסור לצאת בו ביום הכפורים.

אֶלָּא אָמַר רָבָא, לְעוֹלָם דְּכוּלֵּי עָלְמָא – רבי מאיר ורבי יוסי, מסכימים שקב הקיטע מְנָעָל הוּא, ולכן אסרוהו ביום הכפורים, ואילו סנדל של היטני והוצי, שאינם מנעל, לא אסרום. וּלְעִנְיַן יציאה בקב בְּשַׁבָּת בְּהָא פְּלִיגִי, מַר – רבי יוסי, סָבַר שאכן נחשב למנעל, אמנם גְּזֵרִינַן דִּילְמָא מְשַׁתַּמְטִי – אנו חוששים שמא ישמט ויפול הקב מרגלו, וְאָתֵי לְאַתּוֹיֵי – ויבוא להביאו בידיו ולהעבירנו אַרְבַּע אַמּוֹת ברשות הרבים. וּמַר – ורבי מאיר, סָבַר לָא גְּזֵרִינַן.

בברייתא בענין חיוב קטנים בעינוי יום הכפורים: תָּנוּ רַבָּנָן, הַתִּינוֹקוֹת מוּתָּרִין בְּכוּלָּן – בכל העינויים, חוץ מִנְּעִילַת הַסַּנְדָּל. שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא נְעִילַת הַסַּנְדָּל שהתינוק אסור בו, בודאי משום דְּאָמְרֵי אִינָשֵׁי כשיראו אותו יוצא בסנדל, שהגדולים עָבְדוּ לֵיהּ – הנעילו אותם, אם כן בְּהָנָךְ [רחיצה וסיכה] נָמֵי אָמְרֵי אִינָשֵׁי שהגדולים עָבְדוּ לֵיהּ – רחצוהו וסכוהו, ומדוע רחיצה וסיכה מותרת בקטנים. משיבה הגמרא: בְּרְחִיצָה וְסִיכָה אנשים לא יחשדו שהגדולים עשו זאת לקטן, כי אֵימַר – יכולים הם לתלות ולומר שמַאֲתְמוֹל [בערב יום הכפורים] עָבְדֵי לֵיהּ כבר.

מקשה הגמרא: אם כן סַנְדָּל נָמֵי, הרואים את הקטן כשהוא נעול אֵימַר – יכולים לומר שמַאֲתְמוֹל עָבְדֵי לֵיהּ כן, ולא יחשדו שהגדולים הנעילו אותו היום. מתרצת הגמרא: סַנְדָּל לָא אֶפְשָׁר לתלות דְּמֵאֲתְמוֹל עָבְדֵי לֵיהּ ולא חלצם מרגליו כשישן בלילה, דְּהרי אָמַר שְׁמוּאֵל, הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמִיטְעַם טַעֲמָא דְּמִיתּוּתָא – הרוצה לטעום טעם מיתה, לֵיסַיֵּים מָמָאנֵי וְלִינְנֵי – ינעל מנעליו וישן בהם. ומכיון שאין דרך בני אדם לישון בנעליהם, יאמרו שבודאי הגדולים הנעילו את הקטן היום.

הגמרא דוחה חילוק זה: וְהָא בברייתא, 'מוּתָּרִין' שמשמעו לְכַתְּחִלָּה קָתָנֵי. ומלשון זה משמע שלא רק שמותר הקטן עצמו ברחיצה וסיכה, אלא שאף לאביו מותר לכתחילה לרחוץ ולסוך אותו, ואין כאן איסור כלל. ואם כן, מה החילוק בין נעילת הסנדל שאסורה לקטן, לשאר עינויים שהוא מותר בהם לכתחילה.

הגמרא מבארת טעם אחר לחילוק בין נעילת הסנדל שאסור לקטן לשאר עינויים שמותר בהם: אֶלָּא, הָנָךְ [נעילת מנעל וסנדל] דִּלְאו רִבְיתֵיהוּ – שאינם לצורך גידולם של התינוקות, גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנָן ביום הכפורים, ואילו הָנָךְ [רחיצה וסיכה] דְּרִבְיתֵיהוּ הוּא – שלצורך גידולם הם, לָא גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנָן, והתירו אפילו לגדול לעשות כן עבורם. ומנין שדברים אלו חשובים לגידולו של תינוק, דְּאָמַר אַבָּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם, רִבְיתִיהּ דִּינוֹקָא – הדבר הנחוץ לגידול התינוק כראוי, הוא לרחצו בְּמַיָּא חֲמִימֵי, וּלסוכו בְּמִשְׁחָא – שמן. וכשגָּדֵל פּוּרְתָּא [–מעט], נחוץ לגופו שיאכל בֵּיעָתָא בְּכוּתְּחָא – ביצה עם מאכל חלב הנקרא כותח. וכאשר גָּדֵל עוד פּוּרְתָּא, צריך להניח לו לְתַבּוּרֵי מָאנֵי – לשבר כלים בדרך משחק, למלאות את סיפוקו, כִּי הָא דְּרַבָּה – כפי שנהג רבה, דְּבָעִין לְהוּ מָאנֵי גְּוִיזֵי דְּפַחֲרָא לְבִנְיָיהּ – קנה לבניו כלי חרס סדוקים הנמכרים בזול, וּמְתַבְּרֵי לְהוּ – והם היו שוברים אותם במשחקם.

שנינו במשנה: הַמְּלַךְ וְהַכַּלָּה יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם. מבררת הגמרא: מַתְנִיתִין – הרישא של המשנה, ששנינו בה היתר למלך ובלה לרחוץ את פניהם, מַנִּי – בשיטת מי נאמרה. האם אף היא מדברי רבי אליעזר, וחכמים שחולקים בסיפא [ביולדת] חולקים אף על דין זה. או שלא נחלקו חכמים אלא ביולדת, אבל מלך ובלה רוחצים את פניהם. משיבה הגמרא: רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תַּרְדְיוֹן הִיא. כלומר, מדבריו, ששנה דין מלך ובלה בברייתא להלן רק בשם רבי אליעזר, נלמד שחכמים חולקים אף בזה. דְּתַנְיָא, אף הַמֶּלֶךְ וְהַכַּלָּה לֹא יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם ביום הכפורים. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תַּרְדְיוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, הַמֶּלֶךְ וְהַכַּלָּה יִרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם. הברייתא חוזרת לדברי תנא קמא: אף הַחַיָּה לֹא תִּנָּעֵל אֶת הַסַּנְדָּל. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תַּרְדְיוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, הַחַיָּה תִּנָּעֵל אֶת הַסַּנְדָּל.

הגמרא מבארת את שיטת רבי אליעזר: מַאי טַעֲמָא שהַמֶּלֶךְ מותר לרחוץ את פניו, מִשּׁוּם דִּכְתִיב (ישעיה לג יז) 'מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ', שצריך להיות נאה. וּכְלָה מַאי טַעֲמָא מותרת לרחוץ פניה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵנְּהֶ עַל בַּעֲלָהּ.

אָמַר לֵיהּ [–שאל] רַב לְרַבִּי חִייָא, כַּלָּה, עַד כַּמָּה זמן מחופתה נחשבת כלה ומותרת ברחיצה. אָמַר לֵיהּ, כְּדַהֲנָיָא – דין זה אפשר ללמוד מן הברייתא. ששנינו, אֵין מוֹנְעִין תַּכְשִׁיטִין מִן הַכַּלָּה מחמת אבל [כשמתו אביה או אמה] במשך כָּל שִׁבְעַת יָמִים מחופתה. משמע, שבמשך שלושים יום מחופתה היא צריכה להיות נאה, והוא הדין לענין רחיצה ביום הכפורים שכל שלושים יום היא מותרת כדי שתהא נאה ולא תתגנה על בעלה.

שנינו במשנה בדברי רבי אליעזר: הַחַיָּה תִּנָּעֵל אֶת הַסַּנְדָּל. מבארת הגמרא: הטעם לכך הוא מִשּׁוּם צִינָּה, שאם תלך יחפה, עלולה להצטנן ולהזיק לבריאותה.

היתר נוסף בנעילת הסנדל: אָמַר שְׁמוּאֵל, אם נועל אדם נעליו מֻחְמֶּת סַכָּנַת עֲקֵבָהּ המצוי באותו מקום, מוּתָּר הדבר.

שנינו במשנה: הָאוֹכֵל כְּכוֹתֶבֶת הַגַּפָּה כמוה וכגרעינתה וכו' חייב. בָּעֵי – נסתפק רַב פָּפָּא,